

Afet İletişiminde Siyasi Liderliğin Rolü, İşlevi ve Stratejik Önemi

Metin Erol¹

Öz

Doğal ve insan kaynaklı afetlerin artışı günümüzde, afet iletişimde siyasal liderliğin rolü giderek hayati bir önem kazanmıştır. Siyasal liderlerin afet durumundaki söylemleri, afet yönetiminin işleyişine olumlu/olumsuz katkı sunmakta ve afet iletişimini doğrudan etkilemektedir. Özellikle siyasal liderlerin, siyasal yaşamın ana aktörleri olarak konumlandığı Türkiye gibi ülkelerde bu etki, çok boyutlu olarak genişleyebilmekte, ferdi ve içtimâî refleksleri yönlendirebilmektedir. Bu sebeple bu çalışma, siyasal liderlerin stratejik iletişim pratikleri aracılığıyla kamu algısını şekillendirmedeki rolünü, toplumsal kaygıyı yönetmekteki işlevini ve afet müdahale süreçlerini nasıl etkilediğini incelemektedir. Araştırmada, afet yönetimi sürecinde siyasal liderlerin afet iletişimindeki söylemlerine odaklanılarak; güvenilirlik, duygusal etki ve tutarlılık gibi unsurların önemi vurgulanmaktadır. “Asrın Felaketi” olarak isimlendirilen 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri örnekleminde hareketle elde edilen bulgular, afet iletişimde siyasal liderliğin rolü, işlevi ve stratejik önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, siyasal iletişim ve afet yönetimi literatürlerine katkı sunarak, siyasal liderlerin iletişimsel işlevlerini çok boyutlu bir çerçevede değerlendirmeyi ve afet müdahale süreçlerindeki nesnel başarıdan ziyade kamusal alanı söylemleri ile nasıl şekillendirmeye çalıştıklarını ve meşruiyeti nasıl yönettiklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Amaçsal Örneklem seçimine başvurulmuş çalışmanın örneklemi 6-28 Şubat 2023 tarihleri arasıyla sınırlandırılmış ve bu süre zarfında Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun depreme ilişkin yapmış oldukları açıklamalar analiz edilmiştir. Metinsel Söylem incelemesi kapsamında retorik analize başvurulmuş ve siyasal liderlerin depreme yönelik açıklamalarını nasıl şekillendirdikleri seçilen metinler üzerinden derinlemesine analiz edilerek, Çerçeveleme ve Sembolik Liderlik kuramları ekseninde yorumlanmıştır. Bu çalışma ile siyaset bilimi, iletişim ve afet yönetimi alanlarının kesişiminde, literatüre multi-disipliner düzeyde özgün bir katkı sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet Yönetimi, Afet İletişimi, Siyasal Liderlik, Stratejik İletişim, Kriz Yönetimi

Erol, M. (2025). Afet İletişiminde Siyasi Liderliğin Rolü, İşlevi ve Stratejik Önemi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 14(5), 2334-2355. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1697407>

Geliş Tarihi	12.05.2025
Kabul Tarihi	08.11.2025
Yayın Tarihi	31.12.2025
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

The Role and Strategic Function of Political Leadership in Disaster Communication

Metin Erol¹

Abstract

In the contemporary era marked by a growing frequency of both natural and human-induced disasters, the role of political leadership in disaster communication has become increasingly vital. The discourses of political leaders during disaster situations directly influence the functioning of disaster management, contributing either positively or negatively to the communication process. In countries such as Turkey, where political leaders occupy a central position in political life, this influence becomes multidimensional, shaping both individual and collective societal responses. Accordingly, this study investigates the role of political leaders in shaping public perception through strategic communication practices, their function in managing societal anxiety, and their impact on disaster response processes. Focusing on the discourse of political leaders during the disaster management process, the research emphasizes the significance of elements such as credibility, emotional appeal, and consistency. Drawing on the case study of the February 6 Kahramanmaraş earthquakes—referred to as the “Disaster of the Century”—the findings highlight the role, function, and strategic importance of political leadership in disaster communication. This study aims to contribute to the literatures on political communication and disaster management by providing a multidimensional assessment of political leaders’ communicative functions, and by exploring how they seek to shape the public sphere and manage legitimacy through discourse, rather than through objective measures of disaster response success. Using purposive sampling, the study is limited to the period between February 6–28, 2023, and analyzes public statements made by the President of the Justice and Development Party (AKP), Recep Tayyip Erdoğan, and the President of the Republican People’s Party (CHP), Kemal Kılıçdaroğlu, regarding the earthquakes. As part of a textual discourse analysis, rhetorical analysis was applied to examine how these political leaders constructed their statements. The selected texts were interpreted within the frameworks of Framing Theory and Symbolic Leadership Theory. This study aims to offer an original contribution to the literature from a multidisciplinary perspective, situated at the crossroads of political science, communication, and disaster management.

Keywords: Disaster Management, Disaster Communication, Political Leadership, Strategic Communication, Crisis Management

Erol, M. (2025). The Role and Strategic Function of Political Leadership in Disaster Communication. *Journal of the Human and Social Science Researches*, 14(5), 2334-2355. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1697407>

Date of Submission	12.05.2025
Date of Acceptance	08.11.2025
Date of Publication	31.12.2025
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

1 PhD, Istanbul University, Faculty of Political Sciences, Department of Political Science and International Relations, Istanbul, Türkiye, metinerol1991@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1987-1503>

Giriş

Birleşmiş Milletler Afet Riski Azaltma Ofisi'nin verilerine göre dünya genelinde hem doğal hem de insan kaynaklı afetlerin sıklığında ve şiddetinde son yıllarda kayda değer bir artış yaşanmıştır (UNDRR, 2022). Pandemi, deprem, sel, yangın, endüstriyel kazalar vb. farklı afetler (Carter, 2008, s. 9) sadece kurumsal hazırlıkların sınırlılıklarını değil, aynı zamanda siyasal liderliğin afet sonuçları üzerindeki belirleyici etkisini de ortaya koymuştur. Afetler, teknik sınırları aşarak karmaşık sosyo-politik hadiselerle evrildikçe, afet iletişimi siyasal liderler için kritik bir alan haline gelmiştir (Boin, McConnell ve t'Hard, 2009, s. 33). Çünkü afet yönetiminde etkili iletişim becerilerinin ve kitle iletişim araç ve yöntemlerinin doğru kullanılmasının önemi her geçen gün artmakta, bu bağlamda siyasal liderlerin yeni iletişim araçlarını etkin kullanmaları afet iletişimindeki belirsizliği azaltmaktadır (Nazlı, 2024, s. 407). Bu sebeple siyasal liderler, afet yönetimi sürecinde özgün ve etkili bir konuma sahiptir. Afet dönemlerinde siyasal liderlerden, yapacakları açıklamalar ile toplumsal infialin önüne geçerek toplumu yönlendirme ve güveni pekiştirerek toplumsal dayanışmayı sağlaması beklenmektedir. Çünkü afet evrelerinde insanların kriz bilgisini ve kriz yönetimini nasıl değerlendirecekleri konusunda siyasi görüşler ve ideolojik duruşlar her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır (Johansson, 2024, s. 18). Bu nedenle, afet iletişiminde siyasal liderlik yalnızca afete ait bilgilerin aktarılmasından ibaret değil; aynı zamanda afetle ilgili tüm söylemlerin çerçevelenmesi, doğru mesajların verilmesi ve kolektif kırılganlık anlarında sembolik güven sunulması işlevlerini de içermektedir (Coombs, 2014, s. 13; Erol, 2024, s. 122-123). Bununla birlikte kriz ve afet durumlarında toplumun en çok ihtiyaç duyduğu, doğru bilginin paylaşılması ve dezenformasyonun önüne geçilmesi hususunda da toplumsal temsil vasfını haiz siyasal lidere büyük bir sorumluluk düşmektedir.

Bu çalışma, afet durumlarında siyasal liderlerin “kamu algısını şekillendirme”, “toplumsal kaygıyı yönetme” ve “afet müdahale süreçlerindeki etkinliğini” incelemektedir. Bu çalışmada 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta gerçekleşen depremler sonrası Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun 6-28 Şubat 2023 tarihleri arasında yapmış oldukları açıklamalar karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Çalışma afet sonrası siyasal liderlerin gerçekleştirdiği açıklamaları, afet iletişiminin toplumsal dirençlilik ve kriz iletişimi üzerindeki etkilerini değerlendirmeye yönelik ampirik örnekler olarak ele almaktadır. Bu çalışmanın temel savı; afet iletişiminin yalnızca kurumsal kapasiteye ve kurumlar arası koordinasyona değil; aynı zamanda şeffaf, empatik ve vizyoner bir siyasal liderliğin varlığına da bağlı olduğudur. Bu yönüyle araştırma, afet yönetiminde siyasal liderlerin iletişimsel işlevlerini değerlendirmek üzere çok boyutlu bir çerçeve önererek, afet iletişimi, siyasal iletişim, kriz yönetimi ve afet çalışmaları literatürlerine disiplinlerarası bir katkı sunmaktadır. Bu çalışmada “afet”, “afet yönetimi”, “afet iletişimi”, “siyasal liderlik” kavramları tanımlanacak ve akabinde siyasal liderliğin, afet iletişimindeki kilit rolüne dikkat çekilecektir. Daha sonra ise çalışmanın örnekleme detaylandırılacak ve bu örneklem üzerinden yapılan analizler, çalışmanın Bulgular kısmında sunulacaktır. Analiz sonucu elde edilen bulgular, çalışmanın Sonuç bölümünde değerlendirilerek, çalışma hitama erdirilecektir.

Kavramsal Perspektif

Büyük bir zarara, hasara, zorluğa veya ölüme yol açan olay olarak özetlenen “afet” kavramı (Cambridge, 2025) “*Toplumsal tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve*

sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay.” (AFAD, 2022a, s. 21) şeklinde detaylandırılabilir. Afet yönetimi ise doğal yahut insan kaynaklı oluşabilecek tehlikelerin olası etkilerini önlemek ve risklerini azaltmak için yürütülen multi-disipliner, çok yönlü, çok boyutlu, çok aktörlü, dinamik ve karmaşık bir yönetim sürecini ifade eder (AFAD, 2022b, s. 33). Bu kapsamda ortaya koyulan politikaların, stratejilerin ve operasyonel faaliyetlerin organize ve koordine edilmesi (Carter, 2008, s. 20) afet yönetiminin gereğidir. Afet yönetimi, çok sektörlü, çok kurumsal ve çok disiplinli yapısı sebebiyle tüm bireyleri ve birimleri kapsar. Afet yönetimi sürecinde iletişim, müdahale ve kurtarmanın önemli bir bileşenidir çünkü iletişim teknolojilerinin rolü, afet yönetimini ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir. Afet yönetiminin risk azaltma, hazırlık, müdahale ve kurtarma aşamalarında, geleneksel olarak iletişim, müdahale ve kurtarma aşamalarında çoğunlukla devreye giren bir alt bileşen iken, son yirmi yılda ortaya çıkan yeni iletişim ve bilgi teknolojileri sayesinde (*internet, cep telefonu, dijital medya, sosyal ağlar vb.*) iletişim, afetlerin azaltılması ve önlenmesinde de kilit rol oynamaya başlamış ve afet yönetiminin tüm süreçlerinde başat aktörlerden biri haline gelmiştir (EASERR, 2025, s. 1).

Afet yönetiminde iletişim, afete yol açabilecek her türlü riskin azaltılması amacıyla paylaşıldığı etkileşimli bir süreci ifade eder. Afet iletişimi, yalnızca bilgi ile sınırlı değildir. Afet iletişiminde mesajı gönderen ile mesajın alıcısı arasındaki etkileşimli bir süreç vardır. Mesajda yer alan bilginin mesajın alıcısı tarafından algılanması ve uygun şekilde kullanılması önemlidir (Cömert Baechler, 2018: 811). Afet yönetiminin önemli alt disiplinlerinden biri olan afet iletişimi, stratejik bilgi akış sürecini ifade eden çok yönlü ve çok boyutlu bir gerçekliğe karşılık gelir. Ferdi, içtimâî ve kurumsal düzeyde gerçekleşen afet iletişimi, afet öncesinde, afet sırasında ve afet sonrasındaki bilinçlendirme, bilgilendirme, yönlendirme çalışmalarının tamamını kapsar. Afet iletişimi sürecinde öncelikle olası risklerin doğru aktarılması, erken uyarı sistemlerinin etkin işletilmesi, dezenformasyonla mücadele, toplum psikolojisini olumsuz etkileyecek bilgi akış süreçlerinin önüne geçilmesi gibi işlevlerin varlığından bahsedilebilir (Nazlı, 2024, s. 384-385).

Bilgi/enformasyon çağının karmaşıklık, karşılıklı bağımlılık ve kırılğanlıklarla örülü yapısı, bilgiye ve iletişime yüklenen anlamı artırmış, dolayısıyla afet yönetiminde iletişimin işlevi de genişlemiştir. Bu sebeple afet iletişimi, yalnızca destekleyici bir operasyonel faaliyet değil, afet yönetiminin stratejik ve bütünleyici bir bileşeni konumundadır. Günümüzde afet iletişimi, yalnızca reaktif bilgi akışına dayanarak afet öncesi uyarılar, afet sırasındaki bilgilendirmeler ve sonrasındaki brifinglerle sınırlı kalmamakta; çok katmanlı afet yapıları, proaktif, öngörüye dayalı ve diyalojik bir iletişim evreninde, afet yönetiminin merkezine yerleşmiş durumdadır. Bu nedenle afet iletişimi, yalnızca bilgi aktarımı değil; kamu katılımını güçlendiren, stratejik bilgi yönetimini mümkün kılan ve karar alma süreçlerini destekleyen çok boyutlu ve disiplinlerarası bir yönetim aracıdır (Erol, 2025, s: 228-229).

Afet durumunda, başarılı bir afet iletişiminin hayata geçirilmesi için yapılması gerekenler, kriz durumlarında hayata geçirilecek başarılı bir iletişim stratejisinin aşamalarını da kapsar. Bu sebeple, kriz durumlarında başarılı bir iletişim stratejisinin ortaya koyulabilmesi için (i) doğru iletişim kanallarının kullanarak evvela mağdurların yani hedef kitlenin ihtiyaçlarını doğru tespit etmek, (ii) kişilerarası empati ve anlayış

temelinde etkili bir iletişim geliştirmek, (iii) iletişimi yatay-dikey olmak üzere tüm karar mekanizmalarında merkezi bir konuma yerleştirmek, (iv) iletişim süreçlerinde objektif, açık ve şeffaf olmak, (v) doğru bilginin, hızlı ve etkili iletimini sağlamak, (vi) doğru bilginin zamanında iletimini sağlamak (vii) afet yönetim süreçlerinde rol alan aktörlerin erişilebilir olması, (viii) tüm paydaşlar ile duygusal bağ kurmak, (ix) doğru, hızlı ve güvenilir bilgi akışını sağlamak için medya ile ortaklıklar kurmak gerekir (Haddow & Haddow, 2014, s. 45-65; Nazlı, 2024, s. 390-391).

Günümüzde afet iletişimi, devletler için bir tercih olmanın ötesine geçmiş, geliştirilmesi ve yatırımlarla desteklenmesi gereken bir kamusal yönetim konusu haline gelmiştir. Devletlerin, teşkilatlanma kabiliyetleri açısından merkezi bir konumda bulunması gereken afet iletişimi, afet yönetiminde afete hazırlık, acil müdahale, rehabilitasyon ve iyileştirme faaliyetleri süreçlerindeki en önemli stratejik araçlardan biridir. Nitekim arama-kurtarmadan lojistik faaliyetlerine, insani yardımların koordinasyonundan sağlık hizmetlerinin yürütülmesine kadar afet yönetiminin tüm aşamalarında iletişim süreçlerinin doğru yönlendirilmesi ve koordine edilmesi daha büyük krizlerin doğmasını engellemektedir. Operasyonel boyutunun yanı sıra afetten etkilenmiş olan vatandaşların doğru bilgiye erişimi hususunda afet iletişimi kilit rol oynamaktadır (Altun, 2024, s. 4-5). Tüm bu sebeplerden ötürü afet iletişimi, devletler için iletişim süreçlerinin asli bir unsuru olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla dört yanı mamur bir afet iletişimi planı öncelikle vatandaşların güvenliği için bir zorunluluk, ayrıca devletlerin milli güvenlik konseptleri açısından da bir ihtiyaçtır.

Aşağıda afet iletişimi kavramsallaştırmasına yönelik akademik literatürdeki anahtar kelimeleri vurgulayan bir özet verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Afet İletişimi Kavramının Farklı Boyutları ve Anahtar Kelimeleri

Bakış Açısı	Tanım
Amaç-Gaye:	Bilgilendirme – Yönlendirme – Çok Boyutlu Negatif Etkileri En Aza İndirme
Önem:	Hayat Kurtarır – Kurumsal Meşruiyeti Geliştirir – Ferdî ve İctimâî Mukavemeti Güçlendirir
Aşamalar:	Risk Azaltma (Afet Öncesi), Hazırlık (Afet Öncesi) – Müdahale (Afet Sırasında) – İyileştirme (Afet Sonrasında)
Ana Fonksiyonları:	Uyarılar (Riskler İçin) – Bildirimler (Tahliyeler İçin) – Talimatlar (Güvenlik İçin) – Mücadele (Dezenformasyon vb.) – İyileştirme (Toplum Psikolojisi)
Teorik Temelleri:	Kriz İletişimi Teorileri - Risk Algılama Teorileri - Dayanıklılık Teorisi - Örgütsel İletişim vb.
Meydan Okumalar ve Zorluklar:	Belirsizlik – Yanlış Bilgi Akışı – Duygusal Ferdî ve İctimâî Tepkiler – Değişen Koşullar – Manipülasyon ve Dezenformasyon vb.
Kanallar:	Geleneksel Medya Araçları - Dijital Platformlar ve Sosyal Ağlar - Kamu Duyuruları vb.

Kaynaklar: Reynolds ve Seeger, (2005, s. 52-53), Houston ve ark. (2015, s. 274) Haddow & Haddow, 2014: (45-65), (Koç Akgün, 2017, s.37) ve Sellnow ve Seeger, (2013, s. 4-19)'den hareketle yazar derlemi.

Siyaset Bilimi literatüründe geleneksel görüş kapsamında liderlik, ekseriyetle otorite kullanımı özelinde karizmatik veya kurumsal olarak güçlendirilmiş fertler tarafından, izleyicilerin/takipçilerin harekete geçirilmesi olarak tanımlanmıştır (Burns, 1979, s. 18-19; Blondel, 1987, s. 1-3). Siyasal liderlik; önceden tanımlanmış hedeflere, pasif kitleleri yönlendiren güçlü aktörler olarak betimlense de (Helms, 2014, s. 264-265) özellikle 2000 sonrası dönemde karmaşık, çok boyutlu yönetim yapıları içinde varolan ilişkisel ve iletişimsel bir süreç olarak tanımlanmıştır (Erol, 2024, s. 454). Son yirmi yıllık süre zarfında yapılan akademik çalışmalarda liderlik, sadece iktidar ve otorite kullanımı özelinde içtimâî sorunların çerçevelenmesi ve farkı çıkarları istişare etmeyi ve meşruiyeti koruyarak devam ettirmeye remz olduğunu ortaya koymuştur. Söz konusu bu kırılma, siyasal liderliği daha dinamik hale getirmiştir (Burns, 1979, s. 19). Dolayısıyla 2000 öncesi ve 2010 sonrası siyasal liderlik üzerine yapılan akademik çalışmalar dikkate alındığında; (i) 2000 öncesi dönemde siyasal liderlik çalışmalarının otorite ve aktörün kişisel özellikleri üzerine odaklandığı, (ii) siyasal liderin rolünün emir verme, yönlendirme ve kararları uygulama üzerinden değerlendirildiği, (iii) siyasal liderin istikrarlı kurumsal yapılar içinde var olduğu ve izleyicilerin pasif olarak güçlü bireyler tarafından yönetildiği bir atmosferden söz edilirken, 2010 sonrası dönemde siyasal liderlik çalışmalarında odağın (a) ilişkisel süreçler, müzakere, iletişim ve yönetim süreçleri üzerinde yoğunlaştığı, (b) siyasal liderin rolünün toplu eylemleri çerçeveleyerek, fikir birliğini sağlama ve belirsizlik durumlarında uyum oluşturma yetilerinin ön plana çıktığı, (c) izleyicilerin siyasal liderin eylemleri üzerinde şekillendirici bir etkiye sahip olduğu, (d) siyasal liderin karmaşık ve çok düzeyli yönetim modelleri içerisinde varlık gösterdiği söylenebilir.

Botsford (1997, s. 213-214) etkili liderin olayları yöneten ve insanları yönlendiren yönüne dikkat çekmiştir. Siyasal liderliğin baskın özelliklerinden biri de kitlenin düşünceden-eyleme uzanan süreçleri üzerinde etki ve yönlendirme sahibi olmasıdır (Yalın Erdoğan, 2012, s. 85). Siyasal liderin etki ve yönlendirme yetileri şüphesiz, onun iletişim kabiliyetiyle doğrudan ilişkilidir. Nitekim siyasal liderliğe etki eden faktörler arasında iletişim önemli bir faktör olarak yer almakta (Mırık, 2020, s. 44-52) ayrıca hitabet gücü siyasal liderin faziletleri arasında sayılmaktadır (Kaleli, 2015, s. 241-249). Siyasal liderin imaj bileşenleri arasında “iletişim becerileri”, “çözüm odaklılığı”, “insani yönü”, “medyatik yönü”, “devleti temsili”, “sorun çözücülüğü” gibi farklı değişkenler bulunur (Şahan, 2021, s. 155-165). Bu farklı imaj bileşenleri içinde siyasal liderin iletişim becerisi, afet yönetimi sürecinde afet iletişiminin önemli bir ayağını oluşturur. Özellikle siyasal liderlik için aranan ana kriterlerden birinin “etkili bir söyleme ve hitabete” sahip olma beklentisinin yüksek olduğu Türkiye gibi ülkelerde, bu önem daha da ön plana çıkmaktadır (Erol, 2024, s. 105).

Siyasal liderler, afet dönemlerinde sadece hükümet politikalarını hayata geçirme konusunda değil, bunun yanı sıra afet iletişimi sürecinde kriz algısını şekillendirme ve yönetme, kamusal güveni ayakta tutma ve toplumsal dayanışmayı artırma konularında aktif rol oynarlar. Siyasal liderlerin afet iletişimi süreçlerinde kamuoyunu doğru bilgilendirmenin yanı sıra afeti nasıl çerçeveledikleri, hadiseleri kamuoyuna nasıl aktardıkları ve afet yönetimi süreçlerini nasıl meşrulaştırdıkları da önem arz eder. Nitekim afet durumunda toplumun temel beklentisi, açık, dürüst ve kararlı bir liderliktir çünkü siyasal liderler doğru bir afet iletişim stratejisi ile hem halkın paniğe kapılmasını önleme hem devletin müdahalelerini meşrulaştırma konularında kilit rol oynarlar. Afet durumlarında siyasal liderlerde (hükümet/muhalefet) hem korku hem de umut vücut

bulur. Afet durumlarında siyasal liderlerde korku, birçok farklı aktörün kendilerine yönelik potansiyel suçlamaları sebebiyle gelişir; umut ise akıllı ve dengeli kriz yönetimi ile operasyonel anlamda ortaya koyacakları başarılı performans sayesinde, kolektif belirsizlik ve umutsuzlukları ortadan kaldırarak, kamusal alanda olumlu bir sembolik anlam oluşturabilecekleri için tebarüz eder (Boin, McConnell ve t'Hard, 2009, s. 33).

Afet durumlarında iletişimin hem birincil haber kaynağı hem de haber aktörleri arasında devleti yöneten siyasi güç ve kurumlar, siyasal liderler, yerel yönetimler, güvenlik güçleri, medya organları, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, meslek odaları, sendikalar, deprem uzmanları, uluslararası örgütler, afet mağdurları yer alır (Koç Akgül, 2017, s. 37). Bu aktörler içerisinde siyasal liderlerin afet dönemlerinde düzenli basın toplantıları düzenleyerek vatandaşları bilgilendirmeleri, güven inşası konusunda önemli bir hamle olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte siyasal liderler, afetin nedenleri, sonuçları ve çözüm önerilerini belirli bir çerçeve içinde kamuoyuyla paylaşır. Siyasal liderlerin bu söylem çerçeveleri, vatandaşların yaşanan afeti nasıl algılayacağını şekillendirdiği gibi tepkileri üzerinde de etki oluşturur çünkü afet yönetiminde siyasal liderler tarafından etkili iletişim becerilerinin ve kitle iletişim araç ve yöntemlerinin doğru kullanımı afet iletişimindeki belirsizliğin azaltılmasına önemli katkı sunmaktadır (Nazlı, 2024, s. 407). Bu konuda siyasal liderler, afeti birlik, beraberlik ve dayanışma çağrısına dönüştürebileceği gibi afetin olumsuz etkileri üzerinden siyasal iktidarın yıpratılmasında ve toplumsal kaosun tetiklenmesinde bir araca da dönüştürebilirler. Afet iletişimi konusunda doğru stratejiyle hareket eden siyasal liderler, fertlerin ve toplumun afet anındaki psikolojisini ve sosyal mukavemetini geliştirmeye yardımcı olur, söylemlerinde umut, kolektif güç, ulusal birlik mesajlarını ön plana çıkartarak toplumun toparlanma sürecine önemli bir katkı sunarlar (Houston ve ark., 2015, s. 271). Siyasal liderlerin “birlikte ayağa kalkacağız”, “birlikte aşacağız”, “birlikte yeniden” şeklindeki moral verici mesajları bu çerçevede değerlendirilebilir. Afet esnasında ferdi ve içtimâî düzeyden infiale sebep olabilecek en önemli olgu ise yanlış bilginin kasıtlı olarak yayılması anlamına gelen dezenformasyondur. Afet durumunda kasıtlı olarak yanlış bilgilerin geleneksel ya da dijital platformlarda dolaşıma alınması, afetin olumsuz etkilerini daha da derinleştirir. Bu hususta siyasal liderler, doğru zamanda, doğru bilgileri vatandaşlarla paylaşarak, afete ilişkin bilgi akışının yetkin ağızlarından kamuoyuna yayılması sürecinde önemli bir rol oynarlar. Bilgi boşluklarını doldurulmasını ve dezenformasyonun yayılmasını engelleyen siyasal liderler, resmi iletişim kanallarını aktif şekilde kullanarak, spekülasyonları boşa çıkartacak şekilde kamuoyunu bilgilendirmelidir.

Materyal, Metot ve Örneklem

Doğası gereği çok boyutlu bir yapıya sahip olan afet iletişimi, yalnızca didaktik olarak varolan bilginin aktarılmasını değil, bununla birlikte kriz durumlarında “anlamanı”, “kimliğin” ve “meşruiyetin” inşasını da içerir. Bu iletişimsel bağlam içinde siyasal liderler pratik ve sembolik bir işlev görür. Siyasal liderlerin kriz durumlarındaki gerek pratik gerekse de sembolik performanslarının en dikkat çekici yanı söylemleridir. Siyasal liderlerin, kriz durumundaki söylemlerinin farklı etkileri vardır. Krizin/olayın çerçevelenmesinde, sorumluluğun atfedilmesinde ve kamu tepkisinin şekillenmesinde siyasal liderler belirleyicidir. Bu sebeple, çalışmanın kuramsal temeli Çerçeveleme ve Sembolik Liderlik kuramlarına dayandırılmıştır.

Çerçeveleme, algılanan gerçekliğin belirli yönlerini bilinçli şekilde seçerek, iletişim metninde daha belirgin hale getirmektir. Bu süreç “problemin tanımı”, “nedenlerin yorumlanması”, “ahlaki değerlendirme” ve “çözüm önerisi” aşamaları şeklinde gerçekleştirilir. İlk olarak, söz konusu hadisenin hangi yönünün sorun olarak yansıtılacağı tespit edilir. İkinci olarak sorunun nedenleri belirli aktörlere, kurumlara, olaylara veya koşullara indirgenir. Üçüncü olarak hadisenin farklı yönleriyle etik açıdan değerlendirilmesi gerçekleştirilir. Dördüncü olarak ise sorunun çözümüne ilişkin öneriler ortaya konur (Entman, 1993, s. 52). Çerçeveleme Kuramı siyasal aktörlerin, sorunları “tanımlama”, “nedenleri teşhis etme”, “ahlaki yargılarda bulunma” ve “çözümler önerme” biçimlerinin kamu algısı ve davranışı üzerinde güçlü bir etki oluşturduğunu ileri sürer (Erol, 2024, s. 115-123). Afet durumlarında siyasal liderler, olayları birlik duygusunu teşvik edecek, suçlamaları azaltacak veya belirli politika eylemlerini meşrulaştıracak şekilde çerçevelemeye eğilimlidir.

Sembolik liderlikte, liderin (yöneticinin) temel görevi vizyon ve ilham sağlamaktır (Mathews, 2023). Lider, zorluklara göğüs gererek, bağlılık ve cesaret içeren eylemler ortaya koyar. Bu durum, başkalarına da ilham ve güven verir. Lider, dikkatleri üzerine çekmek için farklı semboller kullanır, görünürlüğünü artırmak ve değişime işaret etmek ister. Buradaki temel amaç gelecek için ikna edici, umutlu vizyonlar ortaya koymaktır. Çünkü vizyon umutsuzluk zamanlarında (afet ya da kriz durumları vb.) yol göstericidir. Sembolik lider kendi deneyimlerini çerçeveler, kamuoyuna olayların umutlu ve anlamlı yorumlarını sunarak, belirsizlik ve kriz durumlarında insanlara güven duygusu aşılaya çalışır. Sembolik lider, hikayeler anlatarak kendi vizyonunu takipçilerinin deneyimleri ve değerleriyle yankılanan anlatılara yerleştirmek ister. Çünkü başarılı hikayeler, asil bir geçmişi, sıkıntılı bir bugünü ve umutlu bir geleceği ana hatlarıyla belirterek insanları etkiler. Bu nedenle, sembolik liderlik, tutarlı ve motive olmuş bir topluluk yaratmak için hikaye anlatmaya, vizyon iletişimine, deneyimleri çerçevelemeye ve örnek olmaya odaklanır. Sembolik lider, duygusal zeka, kültürel farkındalık ve etkili iletişim geliştirmeye çalışır çünkü sembolik çerçeveyi kullanarak muhatabında birlik, uyum, motivasyon ve ortak amaç oluşturmak ister (Mathews, 2024). Bu bağlamlar dikkate alındığında Sembolik Liderlik Kuramı, liderlerin kriz zamanlarında “kolektif bilinci şekillendirmek” ve “toplumsal bütünlüğü korumak” için semboller, dil ve duyguları nasıl kullandıklarına odaklanan bir çerçeve sunar. Bu durum, afet bölgelerine yapılan ziyaretler, duygusal açıdan yankı uyandıran konuşmalar ve afetten etkilenen topluluklara empati gösterilmesi gibi performatif eylemleri de kapsar (Elgie, 2015). Ancak bu çalışmada, yalnızca, siyasal liderlerin “kolektif bilinci şekillendirmek” ve “toplumsal bütünlüğü korumak” için başvurdukları söylemlere odaklanılmıştır.

Çerçeveleme ve Sembolik Liderlik kuramları birlikte değerlendirildiğinde, afet dönemlerinde siyasal iletişimi yalnızca bilgi aktarımı modeliyle sınırlamayan; bunun ötesinde duygusal, sembolik ve stratejik boyutları kapsamında değerlendiren bir analiz yapılması olanaklı hale gelmiştir. Buradan hareketle bu çalışmada afet iletişiminde siyasal liderlerin belirgin rol oynadığı durumları kapsayan amaçlı örneklem stratejisine başvurulmuş ve yakın dönemde vuku bulan 6 Şubat Kahramanmaraş depremi sonrası AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun 6-28 Şubat 2023 tarihleri arasında yaptıkları depreme ilişkin resmî açıklamalar karşılaştırılmıştır. Bu bağlamda siyasal liderliğin iletişimsel işlevlerini analiz etmeyi amaçlayan niteliksel ve yorumsamacı bir araştırma tasarımı benimsenmiş ve ilgili metinler özelinde retorik analizine başvurulmuştur. Bir metnin yahut bir konuşmanın

çözümlemesi olarak özetlenen retorik analizinin temel amacı iletişim sürecinde, göndericinin alıcıyı yani hedef kitleyi hangi stratejilerle etkilemeye ya da anlamı nasıl inşa etmeye çalıştığını ortaya koyan bir yöntemdir. Retorik analizi, iletişim sürecinde “ne söylendiğinin” yanı sıra “nasıl ve hangi amaçla” söylendiği sorularını odağa çeker çünkü retorik bir kitleyi, belirli bir amaca doğru çekmek için ortaya koyulan hesaplanmış bir söylem olarak özetlenebilir (Gill ve Whedbee, 1997, s. 157-158). Bu sebeple retorik analizi, kamuoyunun yönlendirilmesi ve kolektif duyguların yönetilmesi bağlamında siyasal iletişim çalışmalarında sıkça başvurulan popüler yöntemlerden biridir. İletişim süreçlerinde, gönderici metnin çözümlemesinin yanı sıra bu metnin sahip olduğu mesajın geniş bir sosyopolitik bağlamda toplumsal etkilerini ve meşruiyet sağlama süreçlerini de ortaya çıkartan retorik analizinden bu çalışmada faydalanılmıştır.

Erdoğan ve Kılıçdaroğlu’nun 6-28 Şubat 2023 tarihleri arasında Kahramanmaraş depremleri hakkında yapmış oldukları aşağıdaki konuşmalar, bu çalışmanın evreni olarak kabul edilmiştir. Evren oluşturulurken Kılıçdaroğlu’nun 6-28 Şubat 2023 tarihlerinde yaptığı açıklamalar için CHP’nin resmî internet sitesine başvurulmuştur. İlgili tarihler arasında Kılıçdaroğlu’nun depreme ilişkin on üç resmî açıklaması tespit edilmiştir. 6-28 Şubat 2023 tarihleri arasında Kılıçdaroğlu, deprem bölgesine üç ziyaret gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretler kapsamında Hatay, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Malatya’da açıklamalar yapmıştır. Bunun haricinde Kılıçdaroğlu, CHP Genel Merkezi’nde 6 Şubat 2023 ve 15 Şubat 2023 tarihlerinde olmak üzere iki basın açıklaması ve Halk TV’ye iki telefon bağlantısı gerçekleştirmiş ve 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri konusunda beyanat vermiştir. Kılıçdaroğlu, 7 Şubat 2023 tarihinde Antakya; 8 Şubat 2023 tarihinde Pazarcık; 11 Şubat 2023 tarihinde Malatya, Şanlıurfa ve Diyarbakır; 22 Şubat 2023 tarihinde ise Hatay Defne’de dört defa depreme ilişkin basın açıklaması yapmıştır. (CHP, 2025).

Erdoğan’ın 6-28 Şubat 2023 tarihleri arasında, depreme ilişkin yaptığı açıklamalara ise Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı’nın resmî internet sitesinden ulaşılmıştır. Erdoğan, ilgili tarihler arasında sitedeki bilgilere göre on dokuz farklı konuşma gerçekleştirmiştir. Depremın hemen ardından Erdoğan, 7 Şubat 2023 tarihinde Deprem Bilgilendirme Koordinasyon Merkezi’nde depreme ilişkin açıklama yapmıştır. 8 Şubat 2023 tarihinde Hatay ve Kahramanmaraş’ta; 9 Şubat 2023 tarihinde Kilis ve Gaziantep’te; 10 Şubat 2023 tarihinde Adıyaman ve Malatya’da; 11 Şubat 2023 tarihinde Diyarbakır ve Şanlıurfa’da; 14 Şubat 2023 tarihinde Kabine Toplantısı sonrasında; 20 Şubat 2023 tarihinde Hatay’da ve Kahramanmaraş’ta; 21 Şubat 2023 tarihinde Gaziantep Nurdağı ve İslâhiye’de; 27 Şubat 2023 tarihinde Adıyaman AFAD ve Gölbaşı’nda; 28 Şubat 2023 tarihinde ise Elbistan ile Afşin’de açıklamalarda bulunmuştur (TCCB, 2025). Çalışmanın evrenini oluşturan siyasal liderlere ait depreme ilişkin açıklamalar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Recep Tayyip Erdoğan ve Kemal Kılıçdaroğlu’nun 6-28 Şubat 2023 Tarihleri Arasında Depreme İlişkin Yapmış Oldukları Resmî Açıklamalar Listesi

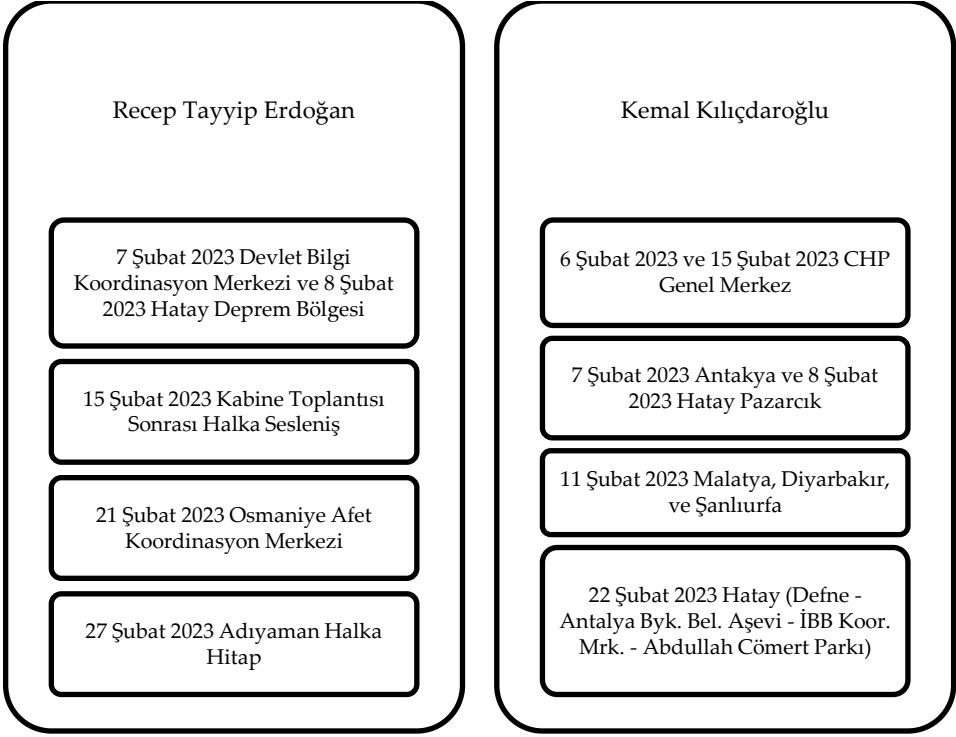
	Tarih	Yer
Recep Tayyip Erdoğan	7.Şub.23	Devlet Bilgi Koordinasyon Merkezi
	8.Şub.23	Hatay Deprem Bölgesi
	8.Şub.23	Kahramanmaraş Deprem Bölgesi
	9.Şub.23	Kilis Deprem Bölgesi

	9.Şub.23	Gaziantep Deprem Bölgesi
	10.Şub.23	Adıyaman Deprem Bölgesi
	10.Şub.23	Malatya Deprem Bölgesi
	11.Şub.23	Diyarbakır Deprem Bölgesi
	11.Şub.23	Şanlıurfa Deprem Bölgesi
	14.Şub.23	Kabinde Toplantısı Sonrası Halka Sesleniş
	20.Şub.23	Hatay Afet Koordinasyon Merkezi
	20.Şub.23	Kahramanmaraş Deprem Bölgesi
	21.Şub.23	Gaziantep Nurdağı
	21.Şub.23	Gaziantep İslâhiye Afet Koordinasyon Merkezi
	21.Şub.23	Osmaniye Afet Koordinasyon Merkezi
	27.Şub.23	Adıyaman Afet Koordinasyon Merkezi
	27.Şub.23	Adıyaman Gölbaşı Halka Hitap
	28.Şub.23	Elbistan Afet Koordinasyon Merkezi
	28.Şub.23	Kahramanmaraş Afşin
Kemal Kılıçdaroğlu	6.Şub.23	CHP Genel Merkez
	7.Şub.23	Hatay Antakya
	8.Şub.23	Halk TV Telefon Bağlantısı
	8.Şub.23	Hatay Pazarcık
	11.Şub.23	Malatya
	11.Şub.23	Diyarbakır
	11.Şub.23	Şanlıurfa
	15.Şub.23	CHP Genel Merkezi
	22.Şub.23	Hatay Defne
	22.Şub.23	Hatay Defne – Antalya Büyükşehir Belediyesi Aşevi
	22.Şub.23	Hatay Defne - İstanbul Büyükşehir Belediyesi Koordinasyon Merkezi
	22.Şub.23	Hatay Defne - Abdullah Cömert Parkı
	22.Şub.23	Halk TV Bir Kira Bir Yuva

Kaynak: (TCCB, 2025) ve (CHP, 2025)

Tablo 2 verileri dikkate alındığında Erdoğan'ın Kılıçdaroğlu'ndan daha fazla ve farklı şehirlerde resmî açıklama yaptığı görülmektedir. Bu çalışma kapsamında, anlamlı bir karşılaştırma yapılabilmesi için çalışmanın örnekleme Şekil 1'deki gibi belirlenmiştir: Böylelikle her iki siyasal liderin karşılaştırılacak metinleri hacim anlamında dengelenmiştir.

Şekil 1: Siyasal Liderlerin Depreme İlişkin Yapmış Oldukları Açıklamalardan Örneklemeye Dahil Edilenler

Bulgular

Recep Tayyip Erdoğan, 7 Şubat 2023 tarihinde Devlet Bilgi Koordinasyon Merkezi'nde yaptığı açıklamada “Dünyada eşine rastlanmayacak, 2 büyük depreme ardı ardına ne yazık ki 10 ilimizde maruz kaldık.” (TCCB, 2023b), “Cumhuriyet tarihinin 1939 Erzincan depreminden sonraki en büyük iki afetini aynı gün ardı ardına yaşadık... Dünyadaki uzmanların tamamının da ittifakıyla Kahramanmaraş depremleri büyüklüğü, yıkıcılığı ve ardı ardına yaşanmasıyla istisnai bir tabiat olayı olarak değerlendiriliyor.” (TCCB, 2023c), “Bilim insanları 6 Şubat Pazartesi günü maruz kaldığımız deprem felaketini, dünyada karada meydana gelen en şiddetli deprem olarak tarif ediyorlar.” (TCCB, 2023d) sözleriyle yaşanan afeti, dünyada eşi ve benzeri olmayan bir felaket olarak betimlemiştir.

Erdoğan, afetin ilk anından itibaren tüm devlet kurumlarının afet yönetim sürecinde aktif olarak rol aldığını (TCCB, 2023b) vurgulamış, bilimsel açıklamalara ve somut verilere referansla, yaşanan afetle ilgili durum tespitleri yapmış, açıklamalarında devlet vurgusunu ön plana çıkartmış ve afet yönetiminin farklı boyutlarıyla sağlıklı şekilde yürütülebilmesi için depremin ilk gününde Anayasa’nın 119’uncu maddesi kapsamında olağanüstü hâl ilan etme kararı aldıklarını bildirmiştir. Ayrıca Erdoğan, deprem bölgesinde afet yönetiminin seyrine ilişkin “Önceliğimiz; arama-kurtarma çalışmalarını hızlandırmak ve bununla birlikte acil yardımları yerine ulaştırmaktır. Ardından enkaz kaldırma, sonrasında yeniden inşa faaliyetlerine de süratle başlayacağız.” (TCCB, 2023a) şeklinde yol haritasını da kamuoyuyla paylaşmıştır. Erdoğan, depremzedelerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik adımların hayata geçirildiğini, sürecin Cumhurbaşkanlığı Kriz

Merkezi'nden anlık takip edildiğini belirtmiştir. Erdoğan, afet yönetiminde aktif rol alan devlet bürokrasini motive etmeye yönelik ifadelerle konuşmalarında yer vermiştir: *"Acil yardım ve destek faaliyetleri için ilk etapta hemen 100 milyarlık bir kaynağı kurumlarımızın emrine tahsis ettik."* (TCCB, 2023a).

Erdoğan, deprem bölgesindeki tüm illeri ziyaret etmiş ve gitmiş olduğu şehirlerde düzenli basın açıklamaları yapmıştır. Erdoğan'ın basın açıklamalarında dikkat çeken önemli bir detay da kamuoyunu sürekli olarak nicel veriler üzerinden bilgilendirmesidir. Bu konuda Erdoğan, söylem düzeyinde bazen tümünden gelim bazen tümevarım metodunu takip etmiştir. Örneğin Erdoğan'ın Osmaniye'de yaptığı basın açıklamasındaki şu ifadeler bu duruma örnek gösterilebilir: *"Şimdiye kadar deprem bölgesindeki illerimizde 4 milyon 223 bin bağımsız bölümden oluşan 1 milyon 123 bin binanın incelemesi yapıldı. Bunlardan 139 bin binadaki 458 bin bağımsız bölümün yıkık, acil yıkılacak ve ağır hasarlı olduğu tespit edildi. Osmaniye'de de 5 bin 175 binadaki 14 bin 724 bağımsız bölümün yıkık, acil yıkılacak ve ağır hasarlı olduğu görüldü."* (TCCB, 2023d). Bunun yanı sıra Erdoğan, afet yönetim sürecine yönelik, teker teker tüm devlet kurumlarının sahadaki faaliyetleriyle ilgili bilgileri kamuoyuna düzenli şekilde aktarmıştır:

"Sahada görevlendirilen iş makinesi sayısı 12 bin 235'e, uçak sayısı 76'ya, helikopter sayısı 121'e, gemi sayısı 26'ya, insansız hava aracı sayısı 45'e ulaştı... 320 seyyar mutfak bölgede her gün sıcak yemek dağıtıyor... 61 farklı ülkeden 444 uçuşla ülkemize insani yardım ulaştırıldı... 1,6 milyon depremzedenin barınma ihtiyacını karşılamış durumdayız... Kurulan çadır sayısında 175 bini, konteyner sayısında 5 bin 400'ü, bölgeye gönderilen battaniye sayısında 2 milyon 652 bini geçtik... Sağlık Bakanlığımız bölgeye gönderdiği 1259 ambulanstaki 3 bin 759 personel ve 3 bini aşkın UMKE personeliyle mevcut hastanelere ek olarak kurduğu sahra hastaneleriyle hem yaralılarımıza, hem depremzedelerimize hizmet veriyor... Enerji Bakanlığımız yıkılan direkler ve zarar gören altyapı sebebiyle kesilen elektrik ile doğal gazı bir an önce şehirlerimize vermek için ilgili kuruluşları süratle harekete geçirdi..." (TCCB, 2023c).

Sahanın mevcut zorluklarını kamuoyuna olduğu gibi aktaran Erdoğan, aynı zamanda toplumu bilinçlendirecek ve afet yönetimine destek sağlayacak şekilde vatandaşlara çağrıda bulunmuş ve afet yönetiminin aksayan yönlerini kamuoyuyla paylaşmıştır: *"Elbette eksikler var, şartlar çok açık, net ortada. Böylesine büyük bir felakete hazırlıklı olabilmek mümkün değildir."* (TCCB, 2023b). Benzer şekilde *"Bu büyüklükte bir afette elbette kimi eksiklikler, kimi gecikmeler yaşanabiliyor..."* (TCCB, 2023e) ifadeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Erdoğan, afet yönetimi konusunda kendisi ve iktidarı başta olmak üzere tüm paydaşları özeleştiri yapmaya da çağırmıştır (TCCB, 2023d).

Erdoğan, bütünleştirici, toplumsal bütünlüğü korumaya yönelik birlik söylemine konuşmalarında yer vermiştir. *"Parti ayrımı gözetmeksizin tüm belediyelerimiz ellerindeki araç-gereçleri ve yardım malzemelerini bölgeye göndermektedir... Bugüne kadar nice badireleri devlet-millet dayanışmasıyla geride bırakmış bir ülke olarak, inşallah deprem felaketinin yol açtığı yıkımın da üstesinden geleceğiz."* (TCCB, 2023a) sözleriyle *"Gün, bir olma zamanıdır, beraber olma zamanıdır... Ender felaketlerden birini yaşarken, en çok birliğe, beraberliğe, dayanışmaya, vicdana ihtiyacımızın olduğu bir dönemden geçiyoruz."* ifadeleri bu duruma örnek gösterilebilir (TCCB, 2023c).

Erdoğan, kolektif bilinci devlet-millet dayanışması bağlamında şekillendirmeye çalışmıştır: *"Afetten etkilenen vatandaşlarımız şundan emin olsun ki; devlet, kendisine el uzatmak, canını kurtarmak, hayatını kolaylaştırmak için tüm gücüyle çalışmaktadır. Zorlukları birer-birer aşarak erişmedik yıkıntı, kaldırmadık enkaz, karşılanmadık ihtiyaç bırakmayacak bir kararlılıkla sahaya yükleniyoruz."* (TCCB, 2023a). Erdoğan, vatandaşları devlet-millet

bütünleşmesini bozmak isteyenlere karşı da uyarmıştır: “Devlet ile millet arasına fitne sokmaya çalışanlara lütfen prim vermeyin. Depremi bahane ederek açıkça Türkiye düşmanlığı yapanlara asla kulak asmayın. Yasımıza, acımıza, toprak altında yatan canlarımıza hürmeti olmayan fırsatçıların sizi karamsarlığa sürüklemesine lütfen müsaade etmeyin.” (TCCB, 2023d). Erdoğan’ın birlik çağrısı sadece söylem düzeyinde kalmamış, maddi yardımlar konusunda depremzede vatandaşların yaralarını sarmak üzere Türk milletine çağrıda bulunmuştur: “Deprem yaralarının sarılmasına yardım etmek isteyen vatandaşlarımızı ve iş dünyamızı AFAD hesaplarına bağışta bulunmaya davet ediyorum.” (TCCB, 2023a). Erdoğan, deprem bölgesine yapılacak maddi yardımlar konusunda vatandaşları teşvik etmiş ve düzenlenen yardım kampanyalarına (Türkiye Tek Yürek vb.) bizzat katılacağını ifade ederek, deprem bölgesindeki yaraların sarılması için devlet-millet bütünleşmesinin önemine vurgu yapmıştır (TCCB, 2023c).

Erdoğan, birlik mesajının yanı sıra depremzede vatandaşların motivasyonlarını yükseltmek ve geleceğe umutla bakabilmelerini sağlamak adına çok sayıda somut vaat vermiştir. Erdoğan bu vaatleri verirken, siyasal iktidar vurgusunu ön plana çıkartmış ve “Biz bu konularda kendimizi ispatlamış bir Hükümetiz.” (TCCB, 2023b) şeklinde ifadelere yer vermiştir. Erdoğan’ın somut vaatleri, aynı zamanda afet sonrası süreçlere yönelik, çözüm önerileridir. Bu çözüm önerileri içerisinde Erdoğan, TOKİ vurgusu ön plana çıkmıştır:

“Kentsel dönüşüm projeleriyle TOKİ vasıtasıyla yürütülen toplu konut hamlelerinin önemini bir kez daha idrak ettik. Hamdolsun, depremin etkilediği bölgelerde tek bir TOKİ binası dahi yıkılmadı... Şehirlerimizin tarihi, kültürel ve sosyolojik dokusunu koruyarak inşallah kısa sürede hepsini yeniden ayağa kaldıracacağız... Yatay mimari prensibimiz çerçevesinde konutlarımızın hiçbirisi zemin+3 veya 4 katı geçmeyecek. Köylerimizdeki ihya çalışmalarını da eviyle, ahırıyla, bahçesiyle, parkıyla kendi özgün mimarisine göre gerçekleştireceğiz.” (TCCB, 2023d).

Erdoğan’ın konuşmalarındaki eleştiri çerçevesinin ana bağlamını dezenformasyon faaliyetleri oluşturmıştır. Erdoğan depremin ilk günlerinde “Devlet ve millet el ele vermiş, bu tarihi felaketin üstesinden gelmeye çalışırken, yalan haberler ve çarpıtmalarla insanımızı birbirine düşürmeye niyetlenenleri yakından takip ediyoruz.” (TCCB, 2023a) açıklamasını yapmıştır. Bu ifadelerde görülebileceği üzere Erdoğan, 7 Şubat 2023 tarihinde yaptığı depreme ilişkin ilk açıklamalarında, afet yönetimini olumsuz yönde etkilemesi endişesiyle yaşanabilecek dezenformasyonların önüne geçmeye çalışmıştır.

Erdoğan konuşmalarında deprem üzerinden bazı aktörlerin siyasi rant devşirmeye çalışanları affetmeyeceklerinin altını çizerek (TCCB, 2023c) bazı ahlaki göndermelerde bulunmuş ve kamuoyuna bile isteye yanlış bilgiler aktaran aktörleri sert bir dille eleştirmiştir: “Bazı haysiyetsiz, açık konuşuyorum, namussuz kişiler kampanya yaparak Hatay’da biz asker göremedik, biz jandarma göremedik, polis göremedik gibi yalan-yanlış iftiralara atıyorlar. Bizim askerimiz şerefli, jandarmamız şerefli, polisimiz şerefli, ama bu şerefsizlerin ağzına biz onları meze yaptırmayız, bunu da herkesin bilmesi lazım...” (TCCB, 2023b). Erdoğan, dezenformasyon üzerinden yürütülen muhalefete karşı da CHP’yi şu sözlerle eleştirmiştir: “İşte siyaset burada çirkinleşti... Ana Muhalefet ciddi manada çirkinleşti...” (TCCB, 2023c). Erdoğan, eleştirel söylemi kapsamında isim vermeden ana muhalefet partisi lideri Kılıçdaroğlu’nu da eleştirmiştir: “Hayat boyu sen elinde bu tür belgelerle zaten konuşmadın, hayatın yalan, hep yalanlarla hareket ettin. Burada da yalancının mumu yatsıya kadar yanar, bunu bilesin... Bu iftiralara asla milletim tarafından affedilmeyecektir.” (TCCB, 2023c). Erdoğan, afet yönetimi konusunda sahada ortaya koyulan çabayı görmezden gelerek eleştiren siyasal aktörlere karşı, dini referanslı bazı

eleştiriler getirmiştir: “Her ne kadar Ana Muhalefetin başındaki ve yanındakiler devlet yok, iktidar yok diyorlarsa da bunların gören gözü kör, duyan kulağı sağır, kalpleri mühürlenmiş... Kulaklarınız duyuyor mu acaba? İnanın, bunların kulakları var, ama duymaz. Gözleri var, ama görmez. Çünkü bunlar kördür, sağırdır.” (TCCB, 2023d) ifadeleriyle Erdoğan, Kur’an-ı Kerim’in A’raf Suresi’nde işaret edilen “cehenneme girecekler” bir göndermede bulunmuştur (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2025). Bunun yanı sıra Erdoğan’ın eleştirilerini sertleştirdiği örneklerden biri de afet yönetimi konusunda sahada ortaya koyulan eforun hiçe sayılarak, yok gibi gösterilmesi olmuştur. Bu bağlamda Erdoğan: “Terbiyesiz, terbiyesizliğini bırakmaz. İşte çıkmış bir tanesi, “Kızılay nerede” diyor. “Ne çadırını, ne yemeğini görmedik” diyor. Be ahlaksız, be namussuz, be adi, günde yaklaşık 2,5 milyon insana bu Kızılay yemeğini ulaştırıyor. Böyle vicdansızlık olur mu?” (TCCB, 2023d) ifadelerine yer vermiştir.

Kılıçdaroğlu depreme ilişkin ilk resmî açıklamayı 6 Şubat 2023 tarihinde CHP Genel Merkezi’nde gerçekleştirmiştir. Bu açıklamasında Kılıçdaroğlu; süreci yakından takip ettiklerini, kendi kanalları üzerinden devamlı bilgi akışı sağladıklarını ve kısa süre içinde belediye başkanlarının koordinasyonunda yerel yönetimler ölçeğinde organize olarak aksiyon aldıklarını, vatandaşlarla doğrudan iletişim hattı tesis ettiklerini, nesnel verilerle deprem bölgesindeki arama-kurtarma çalışmalarına destek sağladıklarını ve AFAD ile temas halinde olduklarını ifade etmiştir (CHP, 2023a). Kılıçdaroğlu, yaptığı ilk açıklamada depreme ilişkin tanımlamayı “Gerçekten de büyük bir sorunla karşı karşıyayız. Türkiye’nin bir deprem ülkesi olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla bu tür acıları belli aralıklarla yaşıyoruz.” (CHP, 2023a) sözleriyle yapmış, toplumsal bütünlüğü korumaya yönelik olarak bütünleştirici bir dil kullanmış ve “Türkiye güçlü bir ülkedir. Bütün yaralarını saracaktır Türkiye. Hep birlikte gönlümüz, kalbimiz, dualarımız o bölgede...” (CHP, 2023a) ifadelerine yer vermiştir. Kılıçdaroğlu, sahada görev yapan personelin motivasyonunu artırmaya yönelik olarak da “artık gün hepimizin ortak çalışma ve ortak mücadele etme günüdür” sözleriyle birlik-beraberlik mesajı vermiştir.

Kılıçdaroğlu, 7 Şubat’ta Antakya’da, 8 Şubat’ta Hatay Pazarcık’ta depreme ilişkin resmî açıklamalarda bulunmuştur. Bu açıklamalarda Kılıçdaroğlu öncelikle sahadaki gerçeklik ile ekranlara yansıyan gerçekliğin birbirinden farklı olduğunu ifade etmiştir: “Gerçekten de televizyonlara yansıyan görüntü, verilen haberler ama sahada karşılaştığımız gerçekler çok farklı.” (CHP, 2023b). Kılıçdaroğlu, “Devletin kurumları aslında bürokratlar çalışmak istiyorlar ama önlerine engeller konuyor. Farklı tercihler konuyor ve bu devletin rahat nefes almasını engelliyor.” (CHP, 2023b) ifadeleriyle eleştirel bir söylem ortaya koymuştur. Kılıçdaroğlu, Pazarcık’ta yaptığı konuşmasındaki “Koordinasyonun yetersizliğinden çok fazla şikâyet ediliyor. Koordinasyon yeteri kadar yok deniliyor... Yardım var, makineler geldi. Bekliyorlar, yeteri kadar eleman yok... Aynı zamanda yardımlarda da ciddi bir sorun var. Dağıtımında da ciddi bir sorun var.” (CHP, 2023c) ifadeleriyle eleştirel söylemini somut örneklerle desteklemiştir. Kılıçdaroğlu, “Ben buraya Ankara, İstanbul, İzmir ve Mersin Büyükşehir Belediye başkanları ile beraber geldim.” (CHP, 2023c) şeklinde ifadelere konuşmalarında çok sık yer vermiştir. Kılıçdaroğlu bir taraftan CHP’nin sahada aktif olarak var olduğunu ifade etmeye çalışmış diğer taraftan da siyasal lider olarak parti içi bütünlük ve dayanışma vurgusunu ön plana çıkarmıştır.

Kılıçdaroğlu, 11 Şubat tarihinde ikinci kez deprem bölgesine gelmiş Malatya, Diyarbakır ve Şanlıurfa’da basın açıklaması yapmıştır. Bu açıklamalarında Kılıçdaroğlu’nun söylemi, 6 Şubat’ta CHP Genel Merkezi’nde yapmış olduğu açıklamasındaki birlik-beraberlik çağrısından farklı olarak durum tespiti, sorun tespiti ve eleştiriler üzerine

yoğunlaşmıştır. Kılıçdaroğlu “Büyük sıkıntılar var. Şu ana kadar bize aktarılan temel sorun çadır.” (CHP, 2023d) ifadeleri ile sorun tespiti yapmış ve “Buradan ben çadır üreten bütün firmalara sesleniyorum, sizin elinizde eğer çadır stokunuz varsa lütfen bizim büyükşehir belediye başkanlarına ulaşın, kaç çadır varsa bize verin. Biz bunları satın alacağız ve deprem bölgelerine göndereceğiz.” (CHP, 2023d) ifadeleriyle de çözüm önerisinde bulunmuştur. Kılıçdaroğlu, “çadır sorunu” üzerinden eleştirel bir söylem geliştirmiş ve açıklamalarında devlet kurumlarını ve AK Parti iktidarını hedef almaya başlamıştır: “Çadır sorunu çözülmiyorsa demek ki bir sorunumuz var. Nasıl oluyor da bu kadar hazırlıksız davranabilirler. Akıl alacak şey değil bu soğukta, insanları soğuğa mahkûm etmek...” (CHP, 2023d). Kılıçdaroğlu, “çadır sorunu” üzerinden eleştirel söylemini kurumsal düzeye yaymıştır, AFAD ve Kızılay’ı eleştirilerinin merkezine oturtmuştur: “Vatandaş çadır istiyor. Bu ülkede çadır nasıl olmaz. Çadır stokları nasıl olmaz. Kızılay’ın, AFAD’ın çadır stokları nerede?” (CHP, 2023d). Kılıçdaroğlu, Diyarbakır’da yaptığı açıklamada da AK Parti iktidarını “Ama asıl sorumlu olan, sorunu çözecek olan doğal olarak iktidardır... Olayı çözemedikleri için, olayı çözme konusunda güçlü bir irade koyamadıkları için yaşanan sorunlar derinleşiyor.” sözleriyle eleştirmiştir (CHP, 2023e). Bu açıklamada görülebileceği gibi Kılıçdaroğlu, AK Parti iktidarının koordinasyon eksikliği yaşadığını, depremzedelerin temel ihtiyaçlarını karşılayamadığını, sorunları çözme konusunda ise güçlü bir irade gösteremediklerini iddia etmiştir. Depremzedelerin ihtiyaçları üzerinden siyasal iktidar eleştirisini genişleten Kılıçdaroğlu, iktidarın afet iletişimi sürecinde yürütmüş olduğu siyasal iletişim stratejisini eleştirilerin merkezine çekmiş ve “Bir şeyi beceremeyince, ortaya başka bir hedef koyuyorlar. Efendim, ‘Asrın felaketi.’ Asrın felaketi demek, şu demektir: Biz asrın felaketi karşısında, çaresiz kaldık. Sorunu çözemiyoruz.’ Nasıl olur da bir algı operasyonu ile olayı çok fazla büyütüp, arkasından sıyrılmak, sorumluluktan kurtulmak istiyorlar.” (CHP, 2023e) ifadelerine yer vermiştir. Kılıçdaroğlu, siyasi eleştirisini “Covid oldu, beş maskeyi dağıtamadınız. Şimdi Türkiye bir deprem gerçeği ile karşı karşıya, bu sefer efendim, asrın felaketiyle karşı karşıyayız, yani bir şey yapamıyoruz.” sözleriyle tarihi hadiseler üzerinde genişletmiştir. Kılıçdaroğlu, eleştirel söylemi üzerinden iktidarın başarısız bir performans ortaya koyduğunu belirtirken, bu durumun çözümü konusunda ise şu ifadelere yer vermiştir: “Bizim belediye başkanlarımız eğer kısa süre içinde bütün engellemelere rağmen, tüm felaket bölgelerine ulaşmış ve halkla kucaklaşmışsa, devasa Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni yönetiyorsun kardeşim, neredesin sen? Neredesin? Çekil, sarayına otur. Bırak bu millet, kucaklaşarak bütün sorunlarını çözer.” (CHP, 2023e). Bu ifadelerde görülebileceği gibi Kılıçdaroğlu, depremzede vatandaşların sorunlarını çözme noktasında somut bir öneri getirmemiş, yalnızca millet kucaklaşarak bütün sorunlarını çözer şeklinde bir açıklamaya yer vermiştir. Şanlıurfa’da yaptığı konuşmasında ise Kılıçdaroğlu, vatandaşla doğrudan dirsek temasında olduklarını ifade etmiştir: “Sorunlara çözüm üretmek için çaba harcıyoruz. Onlar anlatıyorlar, biz de sorunlara vakıf olduktan sonra çözüm üretmeye çalışıyoruz.” (CHP, 2023f).

Kılıçdaroğlu, 15 Şubat 2023 tarihinde CHP Genel Merkezi’nde depreme yönelik geniş kapsamlı bir basın toplantısı düzenlemiştir. Bu basın toplantısında “...gördüklerimi unutamıyorum. Gecelerdir uyumak mümkün değil. Dehşet içindeyim. Bir üzüliyorum, bir öfkeleniyorum. Duygularım karmakarışık” (CHP, 2023g) şeklindeki ifadeler ile duygusal göndermelerde bulunmuş ve “Bir vinç gelsin diye yıkıntı başında soğuktan titreyenleri gördüm ve onlarla birlikte üşüdüm. Devlet nerede diye haykıranları duydum her gittiğim bölgede. Bunlar kulaklarımdan silinmiyor.” sözleriyle de duygusal bağlamdan eleştirel bağlama geçiş yapan bir söylem inşa etmiştir. Kılıçdaroğlu, AK Parti iktidarını “tedbirsizlik,

sorumsuzluk, denetimsizlik, yıkım, çöküş, liyakatsizlik, rüşvet, her türlü değerden kopma, yağma, hırsızlık" ile itham etmiş, "Vatandaşlarımızın kanı bu iktidarın elindedir." şeklindeki ifadeler ile depremin tüm sorumluluğunun AK Parti iktidarının üzerinde olduğunu belirtmiştir. Kılıçdaroğlu, konuşmalarında doğrudan Erdoğan'ı hedef alan ve deprem üzerinden siyasi temelli eleştirilere de yer vermiştir: "Tek adam rejimi devleti felç etti. Gördük, tek adam rejimi karar marar alamıyor değerli arkadaşlarım... Hırsları ile paralyze etti devleti... Devlet yönetilmiyor, devlet yok edildi. Hiç kimse unutmamasın, bu yaşadıklarımızın baş sorumlusu tek adamdır ve onun bu ülkeye dayattığı rejimdir." (CHP, 2023g). Afet bölgesinde sahada çalışan devlet birimlerini de eleştirilerin merkezine koyan Kılıçdaroğlu, bu konuda "Asla koordine olamadılar. En kritik saatlerde geç kaldılar... Beceriksizlikleri on binlerce insanımızın canına mal oldu..." (CHP, 2023g) değerlendirmesine yer vermiştir. Ayrıca Kılıçdaroğlu, Cumhurbaşkanı Erdoğan, AK Parti iktidarı ve Erdoğan Kabinesi'nin sorumluluk almaktan kaçtığını ve insanlara baskı uyguladığını iddia etmiştir: "İnsanlarımız ölürken onlar nasıl bu işi siyaset üstüne taşıyor diye, sorumluluk almayız diye özel bir çaba harcadılar, bunu düşünmeye başladılar... Soru soran gençleri, gazetecileri, bilim insanlarını gözaltına aldılar. Enkaza yardıma koşan kurumlara zorluklar çıkardılar." (CHP, 2023g). "Bu ülke için asrın felaketi tek adam rejimidir.... Deprem, aslında bu köhnemiş zihniyetin ve bu beceriksiz sistemin de yıkılışı... Değişmesi gereken bir iktidar ama bu iktidarı biz değiştireceğiz..." (CHP, 2023g) sözleriyle Kılıçdaroğlu, depremin sonuçları ve afet yönetimi süreçlerini merkeze alarak 2023 seçimlerine yönelik göndermede bulunmuştur.

Eleştirel çerçevede Kılıçdaroğlu, ahlaki birtakım yargılarda da bulunmuş ve eleştiri odağını kurumlar ve şahıslar özelinde yoğunlaştırmıştır. Kılıçdaroğlu, İletişim Başkanlığı'nın afetin yıkıcılığını örtmek ve Erdoğan'ı başarılı gösterme çabası içerisinde olduğunu iddia etmiş ve Fahrettin Altun'un şahsına yönelik olarak "vitaminsiz Goebbels" ifadesini kullanarak, Erdoğan'ı Hitler'e, Fahrettin Altun'u da 1933-1945 yılları arasında Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanlığı yapmış Alman politikacı Dr. Paul Joseph Goebbels'e benzetmiştir. Söz konusu benzetmenin amacı Erdoğan'ı diktatör, Altun'u ise diktatörün propagandacısı olarak resmetmektir. "Erdoğan ve emrindeki İletişim Başkanlığı, Erdoğan ne zaman batırırsa halka hemen bir reklam ve kavram servis etmeye başlıyor... Yaptıkları PR, acizliklerini ve rezaletlerini normalleştirme çabalarıdır." (CHP, 2023g) ifadeleri, Kılıçdaroğlu'nun Erdoğan, Altun ve İletişim Başkanlığı nezdindeki eleştirilerini ortaya koyan ifadelerle örnek gösterilebilir.

Kılıçdaroğlu, deprem bölgesine üçüncü ziyaretini 22 Şubat 2023 tarihinde gerçekleştirmiştir. Bu ziyaretinde Hatay Defne'de dört basın açıklaması yapmıştır. Kılıçdaroğlu bu açıklamalarında depremin 17'inci günü olmasına rağmen büyük sorunların olduğunu ve bu sorunların aşılamadığını, çadır ihtiyacının yanı sıra depremezelerin su ihtiyacının da olduğunu ve su sorununun çözülmediğini ön plana çıkartmıştır. Kılıçdaroğlu, belediye başkanları üzerinden CHP'li yerel yönetimlere referansla, CHP'nin sahada olduğunu her fırsatta dile getirmiş ve çabalarını taktir etmiştir. CHP'li yerel yönetimlerin çabalarının AK Parti iktidarı tarafından engellendiğini iddia eden Kılıçdaroğlu, kurumsal eleştiri kapsamında AFAD ve Kızılay'ı odağa çekmiştir. Kılıçdaroğlu'nun Hatay'daki açıklamalarında ön plana çıkan temel konulardan biri de Hatay'ın tarihi ve demografik dokusu olmuştur. Kılıçdaroğlu Hatay'ın yeniden ayağa kaldırılması için başlatılan süreçte kentin tarihi, kültürel ve demografik yapısının korunması konularının altını çizmiştir (CHP, 2023h; CHP, 2023i; CHP, 2023j; CHP, 2023k).

Sonuç

Bu çalışmada afet yönetimi sürecinde afet iletişimi üzerine odaklanılmıştır. Bu kapsamda, siyasal liderlerin afet dönemlerinde ortaya koymuş oldukları söylemler üzerinden (i) kamu algısını şekillendirmedeki rolleri, (ii) toplumsal kaygıyı yönetmedeki işlevleri, (iii) afet müdahale süreçlerini nasıl etkiledikleri araştırılmıştır. Araştırmada teorik düzeyde Entman'ın Çerçeveleme metodundan ve Sembolik Liderlik Teorisi'nden faydalanılmıştır. Siyasal liderlerin, afet dönemlerindeki söylemlerinde “sorunları nasıl tanımladıkları”, “nedenleri nasıl teşhis ettikleri”, “hangi ahlaki yargılarda bulundukları” ve “nasıl çözüm önerileri sundukları” Entman'ın Çerçeveleme metodundan hareketle tespit edilmiş ve siyasal liderlerin yaşanan afeti nasıl çerçeveleyerek kamuoyuna sundukları ortaya koyulmuştur. Ayrıca Sembolik Liderlik Teorisi'nden faydalanılmış ve siyasal liderlerin “kolektif bilinci şekillendirmek” ve “toplumsal bütünlüğü korumak” için hangi söylemleri ön plana çıkarttıkları tespit edilmiştir.

Erdoğan ve Kılıçdaroğlu'nun 6 Şubat Kahramanmaraş depremleri sonrası afet iletişim stratejileri birbirinden farklı şekillenmiştir. Entman'ın (1993) Çerçeveleme metodundan hareketle bir değerlendirme yapıldığında, Erdoğan sorun tanımlamasını tarihin en acı günü, dünyada eşi benzeri olmayan, istisnai bir tabiat olayı vb. ifadelerle betimlemiş ve bu sorun tanımlamasına konuşmalarında yer vermiştir. Kılıçdaroğlu ise konuşmalarında yaşanan depremi ‘büyük bir sorun’ olarak tanımlamış, ancak depremin büyüklüğüne dair çok fazla referans vermemiştir. Dolayısıyla Erdoğan ve Kılıçdaroğlu'nun sorunu tanımlama konusunda farklı çerçevelere başvurdukları söylenebilir. Erdoğan, dünyanın en büyük felaketlerinden biriyle karşı karşıya kalındığını her fırsatta ifade ederek, afet sonrası süreçte afet yönetiminin zorluklarına dikkat çekmiş ve bu zorlukları depremin şiddetiyle yani sorun tanımlamasıyla ilişkilendirmiştir. Kılıçdaroğlu ise sorun tanımlamasına değil nedenlerin teşhisi üzerine odaklanmış, sorunun nedenlerini aktörlere ve kurumlara bağlamış, bu kapsamda Erdoğan'a, AK Parti iktidarına, AFAD, Kızılay ve İletişim Başkanlığı başta olmak üzere devletin farklı kurum ve kuruluşlarına yönelik eleştirel bir söylem ortaya koymuştur. Kılıçdaroğlu, nedenlerin teşhisi üzerinden yeni bir sorun tanımlaması yaparak, konuşmalarında deprem ve depremin sebep olduğu hasardan ziyade Erdoğan ve AK Parti iktidarını sorunsallaştırmış, deprem bölgesindeki koordinasyonsuzluğu, kapasite yetersizliğini sıklıkla dile getirmiştir. Erdoğan ise nedenlerin teşhisi konusunda TOKİ örneği üzerinden hareket etmiştir. Deprem bölgesinde yıkılmayan TOKİ konutlarına dikkatleri çekerek, kentsel dönüşümün önemine vurgu yapmıştır.

Erdoğan'ın afet bağlamında bazı politikaları meşrulaştırma refleksi gösterdiği söylenebilir. Entman'ın (1993) Çerçeveleme metodundan hareketle ahlaki yargıda bulunma hususunda her iki liderin eleştirel bir söylem ortaya koyduğu tespit edilmiştir. Ahlaki değerlendirme, olayın ya da aktörlerin etik açıdan değerlendirilmesiyle ilişkilendirilebilir. Bu kapsamda her iki siyasal lider, sert bir eleştirel söylem dili benimsemiştir. Söz konusu söylem örneklerine çalışmanın Bulgular kısmında yer verilmiştir. Afet süreçlerinde dezenformasyondan kaçınmak elzem olsa da Kahramanmaraş depremleri sonrasında farklı iletişim kanallarında dezenformasyon örnekleri görülmüştür. Erdoğan'ın ahlaki yargı belirten söylemleri, dezenformasyon ve manipülatif açıklamalar üzerinden neşet etmiştir. Kılıçdaroğlu'nun ise ahlaki yargı belirten söylemlerinin temel sebebi, devlet merkezli gerçekleşen afet yönetimi ve afet iletişim stratejisi ile siyasi saiklere dayalı muhalefettir.

Entman'ın (1993) Çerçeveleme metodunda altını çizdiği dördüncü aşama ise çözüm önerisidir. Bu kapsamda her iki siyasal liderin sunmuş oldukları çözüm önerileri birbirinden farklıdır. Erdoğan, sorun tespitini dünyada eşi benzeri görülmemiş bir deprem olarak yapmış, afetin sebep olduğu büyük yıkımın nedenleri arasında ise öncelikle afetin şiddetini ve TOKİ örneği üzerinden kentsel dönüşümü göstermiştir. Bu bağlamda Erdoğan'ın çözüm önerileri, depremin sebep olduğu hasarı topyekûn ortadan kaldırmaya yöneliktir. Bu kapsamda Erdoğan konuşmalarında sorun odaklı çözüm önerilerinde bulunmuştur. Erdoğan enkaz kaldırma çalışmaları için gerekli araç-gereç ve personel desteği, depremzedelerin yiyecek, giyecek, barınma ve sağlık ihtiyaçlarına yönelik farklı çözümler, depremde hayatını kaybeden vatandaşların defin işlemleri ile kimlik tespit çalışmaları işlemleri, deprem bölgesinde iletişim, ulaşım ve enerji tedariki hususlarındaki eksikliklerin ortadan kaldırılması, afet sonrası sürece dönük olarak toplum psikolojisinin iyileştirilmesi ve depremzede vatandaşların konut ihtiyaçlarının hızla karşılanması vb. konularda somut çözüm önerileri ortaya koymuştur. Erdoğan'ın depreme yönelik yaptığı açıklamaların retorik analizinde, en çok öne çıkan çerçevenin, afet bölgesindeki sorunlara yönelik somut çözüm önerileri olduğu görülmüştür. Bu bağlamda Kılıçdaroğlu ise Erdoğan gibi sorun-çözüm ilişkisi içerisinde somut verilere ve somut önerilere dayalı bir söyleme başvurmamıştır. İstisnai olarak Kılıçdaroğlu, depremzede vatandaşların yaşamış oldukları çadır sorununa dikkat çekerek, çadır üreticilerinden CHP olarak çadır alımı yapacaklarını ve ihtiyaç sahiplerine dağıtacaklarını belirtmiştir. Kılıçdaroğlu'nun söylemlerinde sorunsallaştırdığı, depremin sebep olduğu hasarlardan ziyade Erdoğan ve AK Parti iktidarındır. Bu sebeple Kılıçdaroğlu'nun çözüm önerileri "tek adam rejimi" olarak ifade ettiği Erdoğan'ı ve AK Parti'yi iktidardan düşürmek üzerinden şekillenmiştir.

Sembolik Liderlik Kuramı ekseninde çalışma bulguları değerlendirildiğinde her iki siyasal liderin de konuşmalarında kolektif bilinci şekillendirme ve toplumsal bütünlüğü korumaya yönelik mesajları ön plana çıkardığı söylenebilir. Bu noktada resmî açıklamalarındaki söylem çözümlemesi dikkate alındığında, siyasal kriz liderliğinde ortak bir iletişimsel gereklilikler setinin varlığının toplumsal bütünlüğü korumaya yönelik söylemlerde tebarüz ettiği görülebilir. Erdoğan ve Kılıçdaroğlu konuşmalarında depremden etkilenen vatandaşlarla dayanışma kurmak için duygusal yankı uyandıran bir dil kullanmıştır. Her iki siyasal lider de kayıp ve iyileşme temalarına sık vurgu yapmıştır. "Acınızı paylaşıyoruz ve birlikte yeniden inşa edeceğiz" gibi ifadeler, siyasal lider ile halk arasında duygusal bir köprü oluşturmuştur. Bu bulguların, kriz anlarında meşruiyet sağlamada duygusal ifadenin rolünü vurgulayan Sembolik Liderlik Kuramı ile uyumlu olduğu söylenebilir. Ancak şunun altını çizmek gerekir ki kolektif bilincin şekillendirilmesi noktasında Erdoğan ve Kılıçdaroğlu'nun retorik düzeyde ayrıştığı görülmektedir. Erdoğan, kolektif bilinci devlet-millet bütünleşmesi üzerinden şekillendirmeye çalışmış, Kılıçdaroğlu ise depremin sebep olduğu hasarın müsebbibi olarak betimlediği Erdoğan ve AK Parti iktidarının sonlandırılması gerektiği minvalinde bir kolektif bilinç oluşturmaya çalışmıştır.

Afet yönetiminde, afet iletişiminin bir diğer temel işlevi ise kurumsal meşruiyetin yeniden teyit edilmesi olmuştur. Erdoğan, konuşmalarında sıklıkla uzmanlarla koordinasyonu, uluslararası kuruluşlarla iş birliğini ve acil yardım kaynaklarının seferberliğini vurgulamıştır. Bu yolla Erdoğan, yönetsel kapasite anlamında yeterlilik mesajını ön plana çıkartmıştır. Erdoğan konuşmalarında, afet yönetiminin farklı boyutlarıyla sahadaki işleyişine dair çok sayıda nicel veriye yer vermiştir. Bu veriler,

teknik danışmanların varlığının mesajın güvenilirliğini artırdığını göstermektedir. Kılıçdaroğlu ise söylemlerini nicel verilerle destekleme yönünden zayıf kalmıştır. Kılıçdaroğlu, depreme ilişkin yaptığı ilk açıklamasında CHP tarafından deprem bölgesine gönderilen yardımlarla ilgili nicel veriler aktarmış, daha sonraki konuşmalarında ise bu tarz nicel verilere yer vermemiştir.

Büyük afet durumlarında güven dinamiklerinin kırılgan olduğu söylenebilir. Yönetişim krizlerinin yaşandığı durumlarda, kamuoyunun siyasal liderlerin mesajlarına yönelik tepkisi de kuşkulu olabilir. Bu hususta ise altı çizilmesi gereken nokta daha önceden var olan siyasal güven düzeyinin afet iletişiminin etkinliğini önemli ölçüde belirlediğidir. Bu kapsamda Erdoğan açıklamalarında AK Parti iktidarı döneminde vuku bulan farklı afetlere referanslar vermiş ve söz konusu afetler sırasında ve sonrasında yapılanları kamuoyuyla tekrardan paylaşmıştır. Bu afet iletişim stratejisiyle Erdoğan hem kolektif bellekte geçmişe dönük olarak AK Parti iktidarının sorunu çözen yanına vurgu yapmış hem de kamuoyunun güven dinamiklerini güçlendirmiştir.

Sonuç olarak; siyasal liderler, afet yönetiminin kilit aktörleridir. Afet yönetimi sürecinde afet iletişiminin merkezinde yer alan siyasal liderler, afet sırasında ve sonrasında kamu algısının şekillenmesinde aktif ve etkin rol oynarlar. Siyasal liderlerin açıklamaları, toplumsal kaygının yönlendirilmesinde önemli bir işlev görür. Siyasal liderlerin, afet iletişim stratejilerinin güvenilir ve tutarlı olması başta afetzedeler olmak üzere tüm kamuoyunun sürece bakışını ve süreçle ilgili reflekslerini yönlendirebilecek potansiyele sahiptir. Çünkü afet iletişimi yalnızca kurumsal kapasiteye bağlı olarak yürümez, aynı zamanda şeffaf, empatik ve vizyoner siyasal liderliğe bağlı olarak şekillenir. Çünkü siyasal liderin iktidarı altında hareket eden kurumların başarılı bir afet iletişim süreci yönetmesi tek başına yeterli değildir. Başarılı afet iletişimi sürecinin temelinde siyasal liderin afet sırasında ve sonrasındaki söylemleri de etkilidir. Nitekim siyasal liderlerin afet konusunda ortaya koydukları neden-sonuç ve çözüm önerilerinin vatandaşların afeti nasıl algılayacakları ve nasıl tepki verecekleri üzerinden etkisi olduğu varsayımın çok ötesindedir. Bu bağlamda siyasal liderler açık, dürüst ve kararlı şekilde halkın paniğe kapılmasını önleme ve devletin müdahalelerini meşrulaştırmada kilit rol oynasalar da siyasal dinamiklerin rekabet tabanında şekillendiği Türkiye gibi ülkelerde afet iletişim stratejilerinin siyasal çıkarlardan etkilendiğini söylemek yanlış olmaz. Bu çalışma ile siyaset bilimi, iletişim ve afet yönetimi disiplinlerinin kesişiminde literatüre özgün bir katkı sağlanmış ve farklı araştırma soruları ekseninde multi disiplinler yeni çalışmalar için kapı aralanmıştır.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	* Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – İthenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	* It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - İthenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça | References

- AFAD. (2022a). *Afet İletişimi Rehberi*. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara: AFAD Yayınları.
- AFAD. (2022b). *AFAD Sözlüğü Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara: AFAD Yayınları
- Altun, F. (2024). "Asrın Felaketinin 1. Yılında Afet İletişimi", *Ayın Tarihi*, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları, Şubat 2024, Sayı: 4, 4-5.
- Blondel, J. (1987). *Political Leadership: Towards A General Analysis*. London: Sage.
- Boin, A., McConnell, ve A. Hart, P. (2009). "Crisis Exploitation: Political and Policy Impacts Of Framing Contests". *Journal of European Public Policy*, 16(1), 81-106.
- Botsford, J. (1997). "We Must Empower Our Leaders to Make a Difference", *AORN Journal*, 66 (2), 213-214.
- Burns, J. M. (1979). *Leadership*. New York: Harper & Row.
- Cambridge Dictionary. (2025). *Disaster*. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/disaster>
- Carter, W. N. (2008). *Disaster Management: A Disaster Manager's Handbook*. Asian Development Bank
- CHP (Cumhuriyet Halk Partisi). (2025). *Gündem-Basın Açıklamaları*. <https://chp.org.tr/gundem/basin-aciklamalari?page=27>
- CHP. (2023a, 6 Şubat). *CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu: Gün Hepimizin Ortak Çalışma ve Ortak Mücadele Etme Günüdür*. <https://chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglu-gun-hepimizin-ortak-calisma-ve-ortak-mucadele-etme-gunudur>
- CHP. (2023b, 7 Şubat). *CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu Hatay'da: Bürokratlar Çalışmak İstiyorlar Ama Önlerine Engeller Konuyor*. <https://chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglu-hatayda-burokratlar-calismak-stiyorlar-ama-onlerine-engeller-konuyor>
- CHP. (2023c, 8 Şubat). *CHP Lideri Kılıçdaroğlu Afet Bölgesi Pazarcık'ta: "Halk Koordinasyon Merkezleri Kuracağız"*. <https://chp.org.tr/haberler/chp-lideri-kilicdaroglu-afet-bolgesi-pazarcikta-halk-koordinasyon-merkezleri-kuracagiz>
- CHP. (2023d, 11 Şubat). *CHP Lideri Kılıçdaroğlu, Malatya'dan Çadır Üreticilerine Seslendi: Elinizde Ne Kadar Çadır Varsa Bize Bildirin*. <https://chp.org.tr/haberler/chp-lideri-kilicdaroglu-malatyadan-cadir-ureticilerine-seslendi-elinizde-ne-kadar-cadir-varsa-bize-bildirin>
- CHP. (2023e, 11 Şubat). *CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu: Çekil Sarayına Otur, Bu Millet Kucaklaşarak Bütün Sorunlarını Çözer*. <https://chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglu-cekil-sarayina-otur-bu-millet-kucaklasarak-butun-sorunlarini-cozer>
- CHP. (2023f, 11 Şubat). *CHP Lideri Kılıçdaroğlu: "Her Elini Kolunu Sallayanın Müteahhit Olmadığı, İnşaat Yapmadığı Bir Türkiye İstiyoruz"*. <https://chp.org.tr/haberler/chp-lideri-kilicdaroglu-her-elini-kolunu-sallayanin-muteahhit-olmadigi-nsaat-yapmadigi-bir-turkiye-stiyoruz>
- CHP. (2023g, 15 Şubat). *CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu: "Vatandaşlarımızın Kanı Bu*

İktidarın Elindedir". <https://chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglu-vatandaslarimizin-kani-bu-ktidarın-elindedir>

CHP. (2023h, 22 Şubat). *CHP Lideri Kılıçdaroğlu Hatay Defne'de: Yerel Yönetimler Olmasaydı Tablo Çok Daha Vahim Bir Süreci Bize Yaşatabilirdi*. <https://chp.org.tr/haberler/chp-lideri-kilicdaroglu-hatay-defnede-yerel-yonetimler-olmasaydi-tablo-cok-daha-vahim-bir-sureci-bize-yasatabilirdi>

CHP. (2023i, 22 Şubat). *CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu Hatay Defne'de: 17 Gün Geçmesine Karşın Bazı İhtiyaçlar Henüz Giderilememiş*. <https://chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglu-hatay-defnede-17-gun-gecmesine-karsin-bazi-htiyaclar-henuz-giderilememis>

CHP. (2023j, 22 Şubat). *CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu Hatay Defne'de: Zaman Karşı Yarışmamız Lazım*. <https://chp.org.tr/haberler/chp-genel-baskani-kemal-kilicdaroglu-hatay-defnede-zaman-karsi-yarismamiz-lazim>

CHP. (2023k, 22 Şubat). *CHP Lideri Kılıçdaroğlu: "Yahu Nasıl Olur Da Bir Çadır Sorununu Çözemsiniz! Çözemiyorlarsa Bıraksınlar Biz Çözelim"*. <https://chp.org.tr/haberler/chp-lideri-kilicdaroglu-yahu-nasil-olur-da-bir-cadir-sorununu-cozemezsiniz-cozemiyorlarsa-biraksinlar-biz-cozelim>

Coombs, W. T. (2014). *Ongoing Crisis Communication: Planning, Managing, and Responding* (4th ed.). Sage Publications.

Cömert Baechler, N. (2018). "Afet Risk ve Zarar Azaltmada İletişim Stratejisinin Rolü". *2nd International Symposium on Natural Hazards and Disaster Management*. (pp. 809-817). Sakarya: Türkiye

Diyanet İşleri Başkanlığı. (2025). A'raf Suresi – 179. Ayet Tefsiri. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/A'r%C3%A2f-suresi/1133/179-ayet-tefsiri>

EASERR (East Asia Summit Earthquake Risk Reduction Center). (2025). *Disaster Communicaiton*, https://nidm.gov.in/easindia2014/err/pdf/themes_issue/technology/disaster_comm.pdf

Elgie, R. (2015). *Political Leadership: A Realist Perspective*. Palgrave Macmillan.

Entman, R. M. (1993). "Framing: Toward clarification of a fractured paradigm". *Journal of Communication*, 43(4), 51–58.

Erol, M. (2024). *Siyasal Lider Olarak Recep Tayyip Erdoğan ve Kemal Kılıçdaroğlu'nun Miting Konuşmalarının İçerik ve Çerçeveleme Analizi*. (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Erol, M. (2025). "Afet Yönetiminde Afet İletişiminin Stratejik Önemi", 14. International Marmara Social Sciences Congress, May 16-17, 2025 Kocaeli/Türkiye.

Gill, A., ve Whedbee, K. (1997). "Rhetoric". In T. van Dijk (Ed.), *Discourse as Structure and Process: Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. SAGE Publications Ltd., 157–184.

Haddow, G. D. & Haddow, K. S. (2014). *Disaster Communications in a Changing Media World*. Elsevier.

Helms, L., (2014) "Global Political Leadership in The Twentyfirst Century: Problems and Prospects", *Contemporary Politics*, 20(3), 261-277,

Houston, J. B., Spialek, M. L., Cox, J., Greenwood, M., ve First, J. (2015). "The Centrality of Communication and Media in Fostering Community Resilience." *American Behavioral Scientist*, 59(2), 270–283.

Johansson, B., (2024). *Crisis Communication ant Trust in the Multi-Public Society*, Swedish Civil Contingencies Agency.

Kaleli, S. (2015). *Siyasal Pazarlama Sürecinde Liderlik*. Bursa: Ekin Yayınları.

Koç Akgül, S. (2017). "Olağanüstü Durumlar, İletişim ve Habercilik Yaklaşımları". *TRT Akademi*, 2 (3), 6-47.

Mahhews, S. (2023). Bolman Deal Four Frames Model of Leadership, *Leading Sapiens*. <https://www.leading sapiens.com/bolman-deal-four-frames/>

Mathews, S. (2024). The Symbolic Frame of Leadership. *Leading Sapiens*. https://www.leading sapiens.com/symbolic-frame-of-leadership/?utm_source=chatgpt.com

Mırık, B. (2020). *Siyasal Liderlik ve Alpaslan Türkeş (1965-1980)*. İstanbul: Berikan Yayınları.

Nazlı, A. K. (2024). "A Theoretical Framework On Disaster Communication". *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1)-Deprem Özel Sayısı-, 384-410.

Reynolds, B., ve Seeger, M. W. (2005). "Crisis And Emergency Risk Communication As An Integrative Model." *Journal of Health Communication*, 10(1), 43–55.

Sellnow, T. L., ve Seeger, M. W. (2013). *Theorizing Crisis Communication*. John Wiley & Sons.

TCCB. (2023a, 7 Şubat). *Devlet Bilgi Koordinasyon Merkezi'nden Depreme İlişkin Olarak Yaptıkları Konuşma*. <https://tccb.gov.tr/konusmalar/353/142807/devlet-bilgi-koordinasyon-merkezi-nden-depreme-iliskin-olarak-yaptiklari-konusma>

TCCB. (2023b, 8 Şubat). *Hatay Deprem Bölgesinde Yaptıkları Konuşma*. <https://tccb.gov.tr/konusmalar/353/142865/hatay-deprem-bolgesi-nde-yaptiklari-konusma>

TCCB. (2023c, 14 Şubat). *KABİNE Toplantısı Sonrası Halka Sesleniş*, <https://tccb.gov.tr/konusmalar/353/142979/kabine-toplantisi-nin-ardindan-yaptiklari-konusma>

TCCB. (2023d, 21 Şubat). *Osmaniye Afet Koordinasyon Merkezi Basın Açıklaması*, <https://tccb.gov.tr/konusmalar/353/143027/osmaniye-afet-koordinasyon-merkezi-nde-yaptiklari-konusma>

TCCB. (2023e, 27 Şubat). *Adıyaman Gölbaşı Halka Hitap*. <https://tccb.gov.tr/konusmalar/353/144062/adiyaman-golbasi-nda-halka-hitapları>

TCCB (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı). (2025). *Konuşmalar*. <https://tccb.gov.tr/receptayyiperdogan/konusmalar/?&page=11>

UNDRR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction). (2022). *Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction*. <https://www.undrr.org/gar/gar2022-our-world-risk-gar>

Yalın Eroğlu, B. (2012). "Siyasal Liderliği Duygusal Düşünmek; Siyasal Parti Liderlerinin Üniversite Gençliği Üzerindeki Duygusal Zekâ Algısı", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 35, 81-99.